

Kulttuuristen arvojen paikallinen haltuunotto — uusien paikallisradioiden ylenkatsottu funktio

TOM MORING

ABSTRACT

Local takeover of cultural values — an underestimated function of local radio stations

Local commercial radio broadcasting in Finland was begun in 1985, preceded by a wide discussion on strengthening local culture. However, the programmes seldom reported of local matters to local audience, and the multinational entertainment was represented in the programs in the form of music. The article tends, mainly on the conceptual level, to argue that the development does not necessarily need to lead to the weakening of local cultural structures.

The article advances through three phases. First, the problem is approached through a critical examination of the concept of local culture. Secondly, statistics on the programme supply and consumption are surveyed. Thirdly, concept of the local takeover is discussed. It is sought as a conception, connected with social competence, which has been forgotten in the public preparation of the development of communication.

The discussion about the functions of local mass media which preceded the beginning of the new commercial broadcasting did not succeed in defining the essential function of the new radio stations in urban environment. The concept of local culture remained limited, and the attempt to emphasize localness, linked up with the themes of the programme supply, remained unrealistic.

The examination of the function of the local radio stations can, however, also be based on a wider concept of culture, aiming at the development of the local structures. In that case, then, the takeover of local cultural values could be one crucial factor in increasing local social competence.

Julkinen keskustelu joka edelsi yksityisen paikallisradiotoiminnan aloittamisen vuonna 1985 koki paikallisen kulttuurin voimistamista. Tähän tulisi pyrkiä lisäämällä paikallisista aiheista ohjelmatarjontaa. Toisin kävi. Toiminnan alkuvuosina vain harvassa tapauksessa uudet viestimet keskittyivät pääasiallisesti raportoimaan paikalliselle yleisölle paikallisista aiheista. Monikansallinen ja anglo-amerikkalainen viihde sai musiikkitarjonnan kautta vankan aseman ohjelmatarjonnassa. Seuraavassa lähinnä käsitteisiin keskittyvässä tarkastelussa argumentoidaan sen puolesta ettei kehityksen silti tarvitse johtaa paikallisten kulttuurirakenteiden heikentymiseen. Ar-

vioituna sosiaalisen kompetenssin käsitteen kautta, uusien paikallisviestinten alkuaikoina omaksuma linja saattaa hyvinkin olla paikallista kulttuuritoimintaa voimistava tekijä joissakin ympäristöissä. Se voi myös johtaa joidenkin alakulttuurien vahvistumiseen.

Tarkastelu etenee kolmen vaiheen kautta. Ensimmäinen lähestyy kysymystä paikallisen kulttuurin käsitteen kriittisen tarkastelun kautta. Toiseksi referoidaan ohjelmatarjontaa ja kulutusta koskevia tilastoja. Kolmanneksi keskustellaan paikallisen haltuunoton käsitteestä. Käsitettä esitetään sosiaaliseen kompetenssiin kytkeytyvänä konseptiona jonka viestinnän kehittämistä koskeva julkinen valmistelu on miltei kokonaan sivuuttanut.

Paikallinen kulttuuri — onko sitä?

Paikallisen kulttuurin käsitettä lähestytään tässä kolmesta suunnasta, ja analyttisistä distinktioista käsin. Ensinnäkin paikalliskäsitteeseen liittyy alueellistamisen ongelma (vrt. Linz ja Miguel 1966). Toiseksi itse kulttuurikäsite on varsin ongelmallinen. Kolmanneksi käsiteparia kokonaisuutena voidaan lähestyä eri analyysitasolta lähtien, joko mikro- tai makrostrategialla.

Paikallistamista voidaan tehdä monesta lähtökohdasta. Jos edellytetään että alueellisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia erotetaan toisistaan voidaan puhua horisontaalisista yhteisöistä. Käytännössä tällöin liikutaan usein administratiivisten jakojen pohjalla. Mutta voidaan myös suorittaa jako yhteisöihin sen mukaan ketkä yksilöt siihen luetaan. Silloin puhutaan vertikaalisista yhteisöistä. (vrt. Rokkan & Urwin 1983).

Kun on kyse radioaaltoja pitkin etenevästä paikallisviestimestä on jonkinlainen alueellinen jako selviö. Kun kyseessä on viestintäkentän marginaaleilla toimiva uusi viestin muiden joukossa on usein myös vertikaalinen jako mielekäs. Paikallisviestinnän keskustelussa ollaankin problematisoitu »paikallisuus» — käsitettä puhumalla sekä alueellisista että kulttuuri tai intressipohjaisista yhteisöistä (vrt. Moring 1987, Lundby 1988, Stappers and Hollander, painossa).

Radioaallot rajaavat mielivaltaisesti

Ongelmana on tällöin, kuten Linz ja Miguel (op. cit.) aikoinaan totesivat, etteivät eri tavalla määritellyt jaot suinkaan välttämättä osu yhteen. Lähetyspisteestä radioaaltoja pitkin etenevä paikallisviestin leikkaa toisin kuin kulttuuriset tai intressipohjaiset jaot. Vain ideaalitapauksessa leikkaukset saattavat yhtyä. Yleensä rajat jäävät varsin mielivaltaisiksi. Paikalliseen jakoon mahdutaan alueita jotka määritelmällisesti eivät siihen kuulu, kuten esim. naapurikunnan periferioita. Kulttuurisen jaon ulkopuolelle jäävät alueita joita siihen voisi laskea, kuten muilla paikkakunnilla asuvat entiset paikkakunnan asukkaat tai siellä työskentelevät (vrt. Julkunen & Sarmela 1987).

Jako-ongelmat tulevat vielä ilmeisemmiksi jos huomioidaan subkulttuureja (vrt. Heiskanen & Mitchell 1985, Helve 1987). Kuten alla käy ilmi,

moni suomalainen paikallisradioasema perustaa toimintansa kulttuurisesti distinktiin tarjontaan, usein nuorisolle sunnattuna. Löydetään myös merkkejä siitä että asemien yleisöt ainakin osittain jakaantuvat samansuuntaisesti. Tähän viittaavia esimerkkejä löytyy myös muualta. Eteenkin suurkaupungeissa kulttuurisille marginaali-alueille pohjautuva strategia voi olla yksi keino kilpailla yleisöistä (ks. Barlow 1988). Jako vertikaalisiin ja horisontaalisiin yhteisöihin on, vaikka ehkä analyttisesti selvä, käytännössä varsin vaikeasti toteutettavissa (vrt. Berglund 1983).

Kulttuuri-kantaja on moniulotteinen

Jos pyritään sitomaan kulttuurikäsitettä sen kantajiin yksilötasolla joudutaan samantapaisen ongelman eteen. Puuttumatta lähemmin kulttuurikäsitteen määritelmästä käytyyn keskusteluun yhdytään tässä Julkunen ja Sarmelan (1987, s. 68) käsitykseen, että paikalliset kulttuurit on katsottava paikallisiksi struktuureiksi jokaisella kulttuurin kentällä. Eräs implikaatio on tällöin, että samat kulttuuristruktuurit eivät välttämättä yhdisty samoin eri yksilöissä. Sama yksilö voi myös ajasta toiseen kantaa erilaisia struktuureja. Täten ihmiset kulttuurisina kantajina tulisi nähdä sekä yksilöllisinä että muuttuvina.

Tämän seurauksena emme voi puhua kansallisesta kokonaiskulttuurista ja sen sisällä elävistä paikallisista kokonaiskulttuureista. Joudutaan päivittäin määrittelemään kulttuuria moniulotteisena avaruutena, ja kulttuurissa elävät yksilöt mobiileina kulttuurin kantajina. Nämä voivat samanaikaisesti olla osallisina erilaisten, osittain päällekkäisten ja jopa ristiriitaisten kulttuuristruktuurien verkostoissa. Kulttuuristruktuureja määriteltäessä on otettava huomioon näiden kytkennät eri tasoille (ks. alla).

Alueellistamiseen liittyvät ongelmat asettanevat myös Rokkanin ja Urwinin (op. cit.) keskustaperiferiajaon kriittiseen valoon. Keskusta-periferiadiastinktio, joka pitkään on ollut vakiokäsite alueellistamiskeskustelussa, ei näytä tarjoavan toisaalta kattavaa ja toisaalta päällekkäisyyksiä poissulkevaa analyttistä jakojärjestelmää. Esimerkkejä sekä keskustoista että periferioista on helppo löytää. Mutta ovatko kaikki alueet joko keskustoja tai periferioita, ja siinä tapauksessa suhteessa mihin? Mikä estää sen, että jonkun

ulottuvuuden mukainen keskus on toisessa ulottuvuudessa osa periferiaa? Entä onko jokainen alue edes mahdutettavissa joko periferian tai keskuksen käsitteen alle? Voiko yleensä käsitellä käsiteparia alueelliseen jakoon sidottuna?

Tietenkin asia riippuu niiden ulottuvuuksien luonteesta, joiden mukaan jako suoritetaan. Mutta distinktion nimenomaisena etuna on pidetty sen kykyä erottaa alueita erilaisia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ominaisuuksia huomioon ottaen. Kuten näemme, tällainen lähestymistapa ei ole ongelmaton kun joudumme ottamaan kantaa alueellistamiseen käytännössä (vrt. Sten Berglundin esittämiin kritiisiin näkökohtiin, Berglund 1983).

Yleisesti voisi etsiä syitä ulottuvuuden kohtamiin vaikeuksiin — ja samalla ulottuvuuden hedelmällisyyteen — käsitteiden »keskusta» ja »periferia» erilaatuisuudesta. Keskusta/periferia-distinktiota on vaikea mieltää puhtaasti analyytiseksi konseptiksi. Sanat sisältävät viitteen synteettisesti määriteltyihin toisista eroaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Pyrkimys käyttää mallia yleisen jaottelun pohjana on kuitenkin ilmeinen (esim. Rokkan & Urwin, ed. 1982).

Tasot alueellisen kulttuurin erityisongelmana

Jos näistä analyttispohjaisista distinktioista käsin etenee kohti paikallisuus-käsitteen ja kulttuuri-käsitteen yhdistämistä joutuu erään ongelman eteen, josta aluetutkimuksen yhteydessä on keskusteltu yllättävän vähän. Alueellistamistehtävä tämäntapaisten struktuurien rakenteessa risteyttää kahdenlaisia taso-ongelmia: ensinnäkin ekstensionon liittyvät rajausongelmat jotka koskevat aluetta, ja toiseksi intensioon liittyvät rajausongelmat jotka koskevat sisältöä. Toisin sanoen (ja yksinkertaistaen): mitä voidaan pitää paikallisten kulttuuristruktuurien käsitteiden alueellisina ja sisällöllisinä määrittäjinä? Löytyykö eri paikallisilla kulttuureilla samat tai edes samantapaiset struktuurit määritteltäessä kulttuurin ekstensiivisiä ja intensiivisiä piirteitä? Ovatko paikallistetut kulttuurit tällä tavalla vertailukelpoisia? Ovatko ne edes kaikkialla olemassa?

Ekstensiivisen ja intensiivisen välinen distinktio analyttisena konseptiona on toisissa yhteyksissä varsin usein käytetty. Tätä käsiteparia muistuttavia distinktioita ollaan totuttu tekemään

eteenkin kielitieteiden piirissä missä käsiteparia konnotaatio/denotaatio voisi pitää analogisena jakona, jolla joku käsite rajataan kielessä ja sen merkitykset problematisoidaan.

Käsitekeskustelussa tässä yhteydessä törmätään usein laatu/määräkäsitteisiin eräänä pääteasemana. Tähän liittyvässä keskustelussa myös käsiteparin vastakkaisasetelmaan liittyvät piirteet ollaan pyritty ylittämään (vrt. Greimas 1980, sovellutus politiikan ja viestinnän tutkimukseen löytyvät Hännessä 1986 ja Silvolla 1988).

Alueellistaminen vs. lokalisointi

Tähän analyttiseen distinktion viitataan tässä yhteydessä käsiteparilla alueellistaminen — lokalisointi. Alueellistaminen liittyy ekstensionon rajamiseen. Lokalisointi liittyy intensioon määrittelymiseen.

Tämä käsitepari johtaa meidät väistämättä samoihin ongelmiin joiden parissa strukturalistit työskentelevät. Jos halutaan määritellä itse paikallisen kulttuurin käsitettä, nousee esiin kysymys määrästä ja laadusta. Minkä laatuista interaktiota tms. tarvitaan, jotta voidaan puhua kulttuurista? Mille alueelle se pitää pystyä rajamaan, jotta se olisi paikallista?

Eittämättä Suomesta ja muista maista löytyy selvästi rajattuja alueita jotka ovat kulttuuristruktuureja ajatellen homogeenisia. Näitä voidaan lähestyä paikallisen kulttuurin käsitteen avulla (vrt. Launonen 1986). Kysymys onkin lähestymistavan mielekkyydestä. Kulttuurisesti homogeeniset alueet saattavat olla paikallisviestintää ajatellen joko liian laajoja tai suppeita; paikallisia kulttuuristruktuureja ei löydy sillä rajauksella mille esim. alue-TV-yhtiö joutuu perustamaan toimintansa (vrt. Lundby 1988). Tärkein rajoitus lienee kuitenkin se, ettei tällaisia alueita löydy maantieteellisessä mielessä kattavasti ja sellaisina, että ne olisivat ristiriidattomasti rajattavissa.

Tällöin uuden viestimen yksi funktio on väistämättä aktiivinen: viestin astuu tekijänä tekijöiden joukkoon, ja vaikuttaa osaltaan ympäristönsään kulttuurisesti strukturoivana. Tämä vaikutus taas ei välttämättä ole sidoksissa siihen mistä asioista viestimessä kerrotaan.

Täten viestimen paikallisuus saattaa olla tärkeä tekijä paikallisten kulttuuristen rakenteiden kirjossa vaikka viestimessä ei sanallakaan kos-

ketettäisi paikallisia teemoja. Tämä on yksi aspekti, jonka problematisointi on jäänyt pahasti puolitiehen keskusteltaessa uusista yksityisistä paikallisoradioasemista, ja kun keskustelun kärki on kohdistettu nimenomaan viestinnän temaatitseen pidättämiseen paikallisissa puitteissa.

Linjanvedot

Radioaaltoja pitkin eteneviä paikallisviestimiä koskevat tärkeät linjanvedot tehtiin äskettäin kahdessa valtiolisessä valmisteluelimessä. Radio- ja TV-komitean neljäs osamietintö (1984) asetti suuntaviivat ja tavoitteet radiotoiminnalle. Liikenneministeriön lähi-TV-työryhmä taas kartoitti mahdollisuudet paikallista radioaaltoja pitkin etenevää televisiotoimintaa ajatellen (Lähi-TV-toiminta 1987).

Radio- ja TV-komitean neljännessä osamietinnössä korostetaan nimenomaan sitä, että paikallisoradion tehtävä on paikallisista asioista raportointi (s. 127). Ajatus toistuu vakioilmaisuna, joka sisältyy kohtana 2 joka asemalle erikseen valtioneuvoston päätöksellä myönnettävässä toimiluvassa (ks. Valtioneuvoston esittelylista 11.6.1987). Siinä määrätään, että

»Ohjelmiston tulee sisältää tietoa paikallisista asioista sekä edistää paikallista kulttuuria ja kansalaisten avointa keskustelua. Läheksistä tulee olla toimiluvan haltijoiden omaa tuotantoa vähintään 20 prosenttia kunkin kalenterikuukauden kokonaislähetysajasta»

Toimilupien kohdassa 12 säädetään rajoituksia myös eri radioasemien yhteislähetyksille.

Toistaiseksi kerätyt tiedot ohjelmatarjonnasta osoittavat että suhteellisen vähäinen määrä ohjelmistosta ensimmäisen aallon enimmäkseen mainosrahoitteisissa paikallisoradioissa on paikallista, yleensä 10—20 prosenttia (Paikallisoradiokoikeilun seurantatutkimus 1987). On vaikea ennustaa mitä vasta aloittamassa oleva uusi paikallisoradioaalto tuo mukanaan. Joukossa on useita asemia jotka perustavat toimintansa muuhun kuin mainosrahoitukseen. Tämä on johtanut arvioihin, että mielenkiinto paikallisuuteen olisi suurempi tulevaisuudessa nimenomaan näiden asemien ansiosta (vrt. Mäntylä 1988, p. 15).

Radioaaltoja pitkin etenevää lähiteleviisitoimintaa on toistaiseksi pantu jäihin valtioneuvoston päätöksellä. Kaapeliverkostoissa lähitelevi-

siotoimintaa kuitenkin ollaan harrastettu, osittain vapaaehtoistoiminnan muodossa¹. Lähi-TV-toimintaa valmistelemaan asetettu Liikenneministeriön työryhmä on julkaissut raporttinsa (Lähi-TV-toiminta, 1987), jossa toistetaan Paikallisoradioiden Seurantatutkimuksen kritiikkiä siihenastista paikallistoimintaa kohtaan; »Paikallista kulttuuria sanan suppeassa mielessä edistettiin varsin vähän» (Lähi-TV-toiminta 1987 s. 20).

Lähi-TV-työryhmä edellyttääkin, että paikallisten ohjelmien vähimmäisosuus lähi-TV-toiminnassa tulisi säätää huomattavasti korkeammalle tasolle kuin paikallisoradiotoiminnassa, esim 50 prosentiksi. Tämäkin esitys perustuu paikallisen ohjelmatoiminnan ja kulttuurin kytkemiseen toisiinsa.

Tässä keskustelussa mahdollisia myönteisiä seurauksia siitä, että paikalliset viestimet kytketään monikansallisiin konseptioihin, ei olla yllä mainituissa selvityksissä kosketeltu. Päinvastoin. Niin kutsuttu Berlusconi-imperiumiin² viitataan varoittavana esimerkkinä (sama, ss. 25—26). Kun kansallisen ja paikallisen kulttuurin edistämisestä ja kulttuuriidentiteetin vahvistamisesta puhutaan (sama, s. 35), liitetään se lähinnä paikallisiin ilmiöihin:

»Lähiteleviisitoiminta voisi tukea ja edistää eri kulttuurin aloja tarjoamalla niille mahdollisuuksia tavoittaa yleisönsä. Se voisi tarjota paitsi esiintymismahdollisuuksia myös koulutustien parempiin kansalaisvalmiuksiin. Se tarjoaisi kanavan paikallisen kuvallisen kulttuurin kehittämiseksi ja sillä voisi olla yleisesti aktivoiva vaikutus. Myös kotiseutuhengen edistämiseen se tarjoaisi kanavan.»

Tämän »heimat»-hengen (vrt. Heiskanen 1988) rinnalle noston seuraavassa toisenlaisen, kansalaiskompetenssille potentiaalisesti hyvinkin tärkeän piirteen. Paikallisviestimet voivat — paikallisesti — toimia välittäjinä laajempiin kulttuuriin struktuureihin. Täten viestimet voivat olla

¹ Varsinainen kaapelitoiminta jää tämän tarkastelun ulkopuolelle. Kaapeliverkostoissa esitetty omatuotantoon perustuva ohjelmisto on pääkaupunkiseudulla teksti-TV:tä lukuunottamatta varsin mitätön. Muualla toiminnalla voi olla merkitystä (vrt. Tiipohonen 1988 b, Launonen 1986, Iiskola 1988). Yleisempi käytäntö on kuitenkin että kaapeliverkostot toimivat lähinnä satelliittiohjelmien välittäjinä.

² Varsin laajaksi levinnyt, Italiasta lähtenyt mainosrahoitteisten paikallisteleviisioasemien ketjuuntuminen)

osina sitä kompetenssin muodostumista, jota paikallisesti tarvitaan maailman kansainvälistyessä.

Kulttuuristen arvojen haltuunotto

Paikallisten viestinten paikallisten aiheiden viestiminen on — ja pysyy — yhtenä tärkeänä funktiona myös paikallisesti toimiville radioasemille. Tämän funktion yksinomaisesta ja eksklusiivisesta asemasta on kuitenkin syytä keskustella. Löytöisikö muita tärkeitä funktioita, joita paikallisviestimet, esim. paikallisradiot, voisivat täyttää? Ovatko ne itse löytäneet toimintamuotoja, jotka ovat mielekkäitä haasteita yllämainitun funktion ulkopuolella ja lisäksi? Kuten olemme yllä todenneet, paikallista elektronista viestintää koskeva tähänastinen tutkimus on vain rajoitettusti löytänyt käytännön vastinetta paikallisviestimille ennakkoon asetetuille toiveille (vrt. Prehn 1988, Gronow 1987, Kupla 1988, Mäntylä 1988, Launonen 1986, Paikallisradion Seurantatutkimus 1987).

Voisimme edetä toista tietä ja tarkistaa — paikallisesti — ihmisille joukkoviestinten kautta syntyvää kontaktipintaa ympäristöönsä. Usein keskustelussa esillä ollut käsitys lähtee siitä, että viestimet kohtelevat ihmisiä eriarvoisesti ja pahimmassa tapauksessa seuraa jako informoituihin ja ei-informoituihin kansalaisryhmiin (esim. Findhahl & Höijer 1984, s. 6). Ajatuksenjuoksu lähestyy keskustelua, jota on käyty »kompetenssi»-käsitteen alla.

Näin käsiteltynä kompetenssi näyttäisi liittyvän yksinomaan johonkin ennalta määriteltyyn ja hyväksytyyn yhteisön ylläpitämään kulttuurirakenteeseen (vrt. Spitzberg & Cupach 1984, s. 24). Ettei tämä peräti olisi »korkeakulttuuri»? Kompetenssi-käsitteen takana ovat kuitenkin monimuotoisemmat rakenteet.

Voimme lähteä käsitteestä »kommunikatiivinen kompetenssi» (vrt. Chomsky 1968, 1979). Emme kuitenkaan rajoita kysymystä koskemaan nimenomaan tätä. Kysymys on laajempi, sosiaalista kanssakäymiskykyä koskeva. Tähän käytetäänkin usein nimenomaan käsitettä »sosiaalinen kompetenssi» (Bourdieu 1984, s. 65–66, Spitzberg & Cupach 1984, Steinbock 1985, vertaa myös »status»-käsite Cohenilla 1955).

Käyttääksemme Bourdieun käsitteitä, on selvää että niillä markkinoilla joilla esim. nuorten

ihmisten kulttuurinen pääoma mitataan, on mitä tärkein kyky antaa merkkejä viimeisten standardien mukaisesti. Tämä pääoma näyttäisi myös nopeasti haihtuvalta ja sen ylläpitämiseksi tarvitaan jatkuvaa investointia (Flink & Minkkinen 1987, s. 55).

Näin katsottuna sosiaalinen kompetenssi ei ole unidimensionaalinen, eikä sosiaalisen kanssakäymisen kannalta ulkoapäin annettu. Toinen asia on, että pääomat voivat olla eriarvoisia (vrt. Bourdieu, op. cit.). Nuorten irtaantuessa jostakin nuorisokulttuurista, joko tilapäisesti tai aikuistuuksaan, saattavat arvot asettua rajustikin uudelleen. Mutta niin kauan kun tavoitteena on aseman saavuttaminen jonkun sosiaalisen rakenteen sisällä, pääomat arvioidaan tämän kentän viimeisten standardien mukaisesti.

Nuorisokulttuurit ovat ajankohtainen ja tärkeä esimerkki. Sosiaalisen kompetenssin käsitteestä lähtevää keskustelua ei kuitenkaan tulisi rajoittaa tälle kentälle. Kulttuurisia tasoja ja struktuureja voitaneen yleisesti tarkastaa sosiaalisen kompetenssin kenttänä, olkoot ne vertikaalisesti jaettuina subkulttuureja tai horisontaalisesti jaettuina »main stream»-kulttuureja.

On muistettava että joukkoviestintää koskeva empiirinen tutkimus antaa vain rajoitetusti ja osittain ristiriitaisesti tukea viestinnän ja yhteiskunnallisen käsitteenmuodostuksen kytkeytymisestä toisiinsa. Viestintään liittyvät struktuurit ovat moniulotteiset, joukkoviestintään liittyvät ovat näistä vain osa. Joukkoviestinnän vaikutuksesta yleensä ja eri viestinten erillisvaikutuksesta ollaan tutkijoiden keskuudessa voimakkaastikin eri mieltä.

Tässä yhteydessä voimme vain todeta että empiirinen tutkimus ei tarjoa valmista vastausta sille mikä suhde viestinnän ja sosiaalisen kompetenssin välillä voisi olla. Tämä katsaus tähtääkin käsittekeskusteluun ja käsitteiden mielekkyyden arviointiin heuristisessa mielessä. Aiheesta keskustellaan tähänastisten empiiristen tutkimusaineistojen valossa.

Ajatus hakee tukensa lähinnä viestinnän ja kulttuurin suhteita koskevasta tutkimushaarasta (Altheide & Snow 1979, Snow 1983). Snown mukaan »suhteutettaessa identiteetin muodostamisen prosessia joukkoviestinnän tutkimiseen, voidaan väittää että ihmiset käyttävät joukkoviestimiä sekä tietolähteenä strategioilleen iden-

titeettinsä ylläpitämiseksi että vahvistuslähteenä olemassaolevien identiteettien osalta» (Snow 1983, s. 239).

Snown ajatuskuviota hyödyntäen on Matti Oksanen (1986) analysoinut radioviestintään liittyviä erikoispiirteitä. Oksasen argumentaatio johdattaa päätelmään, jonka mukaan radio jo formaattina on erityisasemassa subkulttuureihin nähden ollessaan viestin, joka on »lähellä yleisöään» ja suoraan tekemisissä osakulttuurien muotoutumisprosessin kanssa (sama, ss. 44–58).

Lienee kohtuullista olettaa, että paikallisradio-toiminnassa tämä piirre voi vielä vahvistua. Joitakin tutkimuksia voidaan tulkita tähän suuntaan (Barlow 1988, Pöntinen, käsikirjoitus).

Kulttuuriset arvot paikallisessa viestinnässä

Olemme jakaneet osakulttuureja vertikaalisiin ala(sub) kulttuureihin ja horisontaalisiin valta(main stream) kulttuureihin. Keskustelu paikallisten sähkömagneettisten viestinten ohjelmistosta on korostanut paikallisiin aiheisiin liittyvää viestintää. Tästä huolimatta moni paikallisradio-asema keskittyykin yleisiin aiheisiin liittyvään viestintään. Tällaisen tarkastelun pohjalta voimme rakentaa nelikentän jossa risteyttämme kulttuuriin liittyvät identifikaatiot ja kulttuuriset tasot.

Taulukko 1: Kulttuuristen arvojen kohdentaminen

		KULTTUURISET IDENTIFIKAATIOT	
		ALAKULTTUURIT	VALTAKULTTUURIT
ALUEELLINEN	PAIKALLINEN	I	II
SIDONNAISUUS	GLOBAALI	III	IV

Tämän ajatusmallin mukaan paikallisen kulttuurin kytkennät kulttuuriin tasoihin eivät ole niin yksinkertaisia kuin helposti uskotaan. Paikallisesti tapahtuvien prosessien suhde ei-paikkalisiin kulttuuriin tasoihin katsotaan dynaamiseksi. Ei-paikalliset kulttuuriset arvot voivat hyvinkin olla keskeisiä paikalliselle kulttuuriselle kehitykselle.

Kun mallia sovelletaan siihen tilanteeseen jossa uudet paikallisviestimet toimivat, joudutaan ottamaan kantaa kysymykseen, mikä merkitys on sillä että osakulttuurit kytkeytyvät globaaliin kulttuuriin tasoihin uusien paikallisesti toimivien viestinten kautta. Osakulttuureina pidetään tällöin sekä alakulttuureja että paikallisia valtakulttuureja.

Alakulttuurit määritellään suppeasti jaetun referenssiraamien käsitteen kautta (vrt. Cohen 1955). Näihin voidaan laskea joitakin yllä mainituista esimerkeistä, kuten jotkut nuorisokulttuurit tai vähemmistö-kulttuurit. Alakulttuureihin kuuluvat myös klassisina esimerkkeinä työväenkulttuuri ja uskonnolliset liikkeet. Eräänlaisena alakulttuurina voi myös pitää kotiseutuun liittyvä, identifikaatioon perustuvaa kulttuuria (vrt. esim. Lundby 1988, Skogerbo & Lundby 1988).

Valtakulttuurin käsite liitetään valtakunnallisella tasolla toimiviin vahvistusmekanismeihin. Suhteessa paikalliseen tasoon nämä sisältävät ainakin välittäviä, heijastavia ja luovia piirteitä. Vastaavasti valtakulttuuri voi olla enemmän tai vähemmän omaleimainen esiintyessään paikallisena.

Kuten yllä jo kävi ilmi, tämäntapaisia struktuureja ei voida pitää minään kattavana typologiana, jonka luokat olisivat toisiaan poissulkevia. Päinvastoin, yksilötasolla tarkasteltuna osa-

kulttuureihin liittyvät piirteet mitä ilmeisimmin käyvät ristiin. Malli tähtääkin lähinnä paikallisuus-käsitteen problematisointiin.

Mallin ajankohtaistama paikallisen tason kulttuurin (olkoon se sitten ala- tai valta-) kytkeytyminen yleisiin (globaaliin) rakenteisiin voidaan tarkistaa kulttuuristen arvojen haltuunottamisen näkökulmasta.

Nuoriso ja viestintä pääkaupunkiseudulla

Uusien viestinten käytössä erottuvat nuoret mielenkiintoisena ryhmänä sekä meillä että muualla. (vrt. Roe 1987, Weibull 1988, Tukiainen 1987, Tiihonen 1988). Suomen pääkaupunkiseudun alueelle fokusoidut nuorisokulttuureihin liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet että alakulttuurien merkitys ulottuu kauas näihin kuuluvien yksittäisten henkilöiden ulkopuolelle. Osittain tätä merkitystä on liitetty kulttuurien julkisiin tunteisiin.

Heiskanen ja Mitchell (1985) osoittavat että noin 30 % pääkaupunkiseudun nuorista katsoivat tarkasteluhetkenä kuuluvansa nuorten alakulttuuriin. Melkein 80 % haastatelluista pystyi erottelemaan nuorisokulttuureja määritteleviä tunnuksia.

Helve (1987) argumentoi, että vain pieni osa nuorista varsinaisesti edustaa alakulttuuria. Suurimmalle osalle nuorisokulttuuri ei ole elämäntapa vaan muoti. Tällaisenaankin sillä on merkitystä nuoren kasvaessa lapsuudesta aikuisuuteen. Nuorisokulttuureihin liittyvät symbolit viestivät lisääntyvästä itsenäisyydestä. Tällainen viestintä on suunnattu yhtälailla nuorelle itselleen kuin ympäristöön.

Viestinnällä on oma keskeinen asemansa nuorisokulttuurien muodostumisessa. Kyseessä olevat kulttuurit (rock- y.m.) ovat tiiviisti kytkettyjä kansainväliseen musiikkielämään ja sen viimeisiin trendeihin. Kysymykseen missä määrin eri viestimet vaikuttavat näihin alakulttuureihin on kuitenkin vaikea vastata tyhjentävästi.

Alakulttuurien ja viestinnän suhde on mielenkiintoinen monessakin mielessä. Tässä voidaan jäsentää keskustelua kolmen alakulttuureja ja joukkoviestintää koskevan hypoteesin avulla. Ensinnäkin voidaan kysyä, muodostaako alakulttuuri suhteellisesti eristetyn ryhmän valtakunnallisten joukkoviestinten diffuusion ulkopuolella (isolaatiohypoteesi). Toiseksi mielenkiintomme kohteena on alakulttuuriin kuuluvien aktiivisuus oman alakulttuuriinsa liittyvän joukkoviestinnän seuraamisessa (tavoitettavuushypoteesi). Kolmanneksi uusien paikallisten joukkoviestinten asema tässä yhteydessä on mielenkiintoinen (viestimiä kulttuuristen arvojen haltuunottoon liittävä hypoteesi).

Rajoitumme tässä tarkastamaan nuorison

radio- ja TV-käyttöön liittyviä piirteitä pääkaupunkiseudulla. On kuitenkin pidettävä mielessä että moni muu viestintä on erinomaisen tärkeä tämän kysymyksenasettelun osalta; joukkoviestimistä ainakin levy- ja kasettimyynti ja -tuotanto, elokuvat ja lehdet. Myös keskinäisviestintä on keskeisessä asemassa, joka korostuu kun puhutaan alakulttuurin paikallisista muodoista (vrt. Flink & Minkkinen).

Empiirisen tarkastelun ongelmana on saatavissa olevien yleisötutkimuksiin pohjautuvien raporttien yleisyys. Vaikeudet liittyvät luonteeltaan taso-ongelmaan. Kuuntelihoitoa saa runsaastikin tietoa aggregoituneena. Yksilötason vertailuihin pohjautuvia yleisöjä ja ohjelmia ryhmitteleviä tietoja on toistaiseksi vain vähän.

Osaksi tähän saisi korjauksia olemassaolevien data-aineistojen uudelleenanalyysillä (vrt. Tiihonen 1988). Tämä ei kuitenkaan tuo ratkaisua kysymyksenasettelulle, jossa liitetään eri viestinten yleisökäyttäytymistä toisiinsa. Radioyleisöjä ja televisioyleisöjä on tutkittu eri otoksina, joten aineistojen kytkeminen toisiinsa yksilötasolla edes sähkömagneettisen viestinnän yleisöjen kartoittamiseksi ei onnistu.

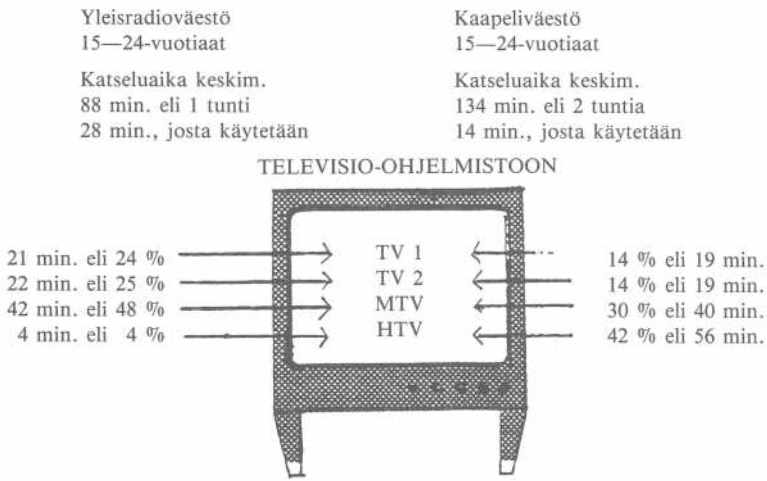
Radio- ja TV-yleisöjä koskevat erilliset tutkimukset viittaisivat kuitenkin siihen, että nuorten keskuudesta saattaisi mahdollisesti löytyä yleisöjä jotka keskittävät huomattavan osan sähkömagneettisten viestinten seurantaan käyttämästään ajasta muuhun kuin Yleisradion ja MTV:n viestinten seurantaan. Vahvistusta isolaatiohypoteesiin ei kuitenkaan aineistosta saa.

Pääkaupunkiseutu on tässä mielessä parhaiten kartoitettu alue. Jos tarkastellaan television yleisötutkimuksia, voidaan todeta että talouksissa, joissa televisio on liitetty kaapeliverkostoon vuoden 1986 syksyllä, yli puolet 9—14 vuotiaiden katselusta ja 42 % 15—24 vuotiaiden katselusta kohdistui kaapelitelevisioon (Tukiainen 1987, vrt. kuvio 1). Kaapeliohjelmia seurataan näissä ikäryhmissä suhteellisesti yli kaksi kertaa enemmän kuin kaapelitalouksissa keskimäärin (21 % katseluajasta).

Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että kaapeli-TV ei pääkaupunkiseudulla mainittavissa määrin lähetä omatuotantoista tai paikallista ohjelmaa.

Kuten olettaa saattaa, myöhemmin tehdyt tarkistukset osoittavat että Yleisradion, MTV:n ja

Kuvio 1. Pääkaupunkiseudun TV-yleisö päivittäisen katseluajan mukaan 1986; 15—24-vuotiaat

(Lähde: Tukiainen 1987, s. 38)

Nokian yhteisomistuksessa oleva Kolmoskanava on ottanut osansa viihdemarkkinoista myös nuorten keskuudessa (vrt. Tiihonen 1988). Johtopäätöksiä yleisöryhmien liikkeistä ajan yli ei tällä perusteella kuitenkaan voi tehdä, koska tutkimusaineisto ei sisällä informaatiota yksilötason siirtymistä ajasta toiseen. Tiihosen tulokset viittaavat myös siihen, että muut kuin preferenssitekijät, kuten muun perheen viestimenkäyttö tms. syyt vaikuttavat yleisön käyttäytymiseen.

Radioyleisöjä koskeva tutkimus (syksyiltä 1986, ks. Erholm 1987) osoittaa että myös tämän viestimen osalta nuorten kuuntelu poikkeaa voimakkaasti aikuisyleisön viestimen käytöstä. Miltei puolet 15—24-vuotiaiden kuuntelusta kohdistui siihen radioasemaan joka profiloitui nimen-

omaan rock-musiikin tarjonnan avulla nuorisokanavana (taulukko 2). Tässä ryhmässä kuuntelu oli minuuttimääräisesti suurin.

Kuten edellä todettiin, ei ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä keskimääräislukujen perusteella ja eri otosten yli. Voimme vain todeta etteivät tulokset sulje pois sellaista mahdollisuutta, että osa nuorista keskittää huomattavan osan mielenkiinnostaan valtakunnallisten kanavien viihteeseen, satelliittikanavien ja alakulttuuriinsa erikoistuneiden radio-ohjelmien seurantaan. Miten laaja ja miten eristytynyt tällainen yleisö voisi olla jää myöhemmän tutkimuksen vastattavaksi.

Mielenkiintoisempi havainto joka saa tukea myös myöhemmistä markkinatutkimuksista

Taulukko 2. Radio-yleisöt iän mukaan pääkaupunkiseudulla 1986. Keskimääräinen päivittäinen kuuntelu-aika (min/päivä)

Ikä	Seuraamiseen käytetty aika (min)									
	Kaikki yht.	Yle yht.	R1 + R2	R1	10 R2	Pyle	Ykkönen	City	Ykkönen + City	Paikall. yht.
Yhteensä	147	103	83	27	56	20	15	29	44	64
9—14	49	25	20	6	14	5	7	18	25	29
15—24	164	55	41	7	34	14	30	80	109	123
45—64	148	137	108	39	69	30	8	3	11	41
65—75	146	144	125	78	47	19	1	0	2	21

(Lähde: Erholm 1987 s. 10)

(Finnpanel Oy 1988) on kuitenkin se että radio-ohjelmien tarjonnassa paikallisviestimet ovat lyöneet itsensä läpi. Voidaan myös havaita merkitävää eroa eri asemien yleisöjen kokoonpanossa. Toisin sanoen nuorisokulttuuriin erikoistuneen aseman yleisö on myös selvästi nuorempi kuin yleisö keskimäärin. Tämä havainto tukee osaltaan tavoitettavuushypoteesimme olettamusta vaikkei varsinaisesti riitä hypoteesimme vahvistamiseksi. Yleisötutkimusten keskimääräistetyt luvut eivät suoraan kerro miten nuoret kuuntelijat jakavat huomionsa eri asemien kuunteluun. Emme toisin sanoen pysty tämäläpisen materiaalin pohjalta vastaamaan kysymykseen, löytyykö radio-ohjelmien kuuntelussa nimenomaista »alakulttuurimuuttujaa», joka osassa nuorta yleisöä suuntaisi mielenkiinnon nimenomaan rock-radion seuraamiseen. Yleisön mielenkiinto saattaa myös yksilötasolla jakaantua eri asemien välille jotakuinkin keskimääräislukuja vastaavasti.

TV-yleisöistä ensimmäiset yleisön fragmentaation fokuoivat tutkimukset on jo tehty (Tiihonen 1988). Myös radion osalta nämä tiedot olivat saatavissa Yleisradion yleisötutkimusten perusaineiston sekundäärianalyysin avulla. Tämän tyyppinen analyysi lieneekin tekeillä ainakin uudemman aineiston osalta.

Kolmas hypoteesi koskee paikallisviestimen merkitystä alakulttuuriin liittyvien kulttuuristen arvojen haltuunoton välineenä. Kysymys on luonteeltaan toinen kuin edelliset eikä enää suorassa yhteydessä yleisötutkimuksen tuloksiin.

Tässä tarkasteltava Radio Cityn syntyhistoria (vrt. Pöntinen, käsikirjoitus, Flink & Minkkinen, Paikallisradiokokeilun Seurantatutkimus 1987) viittaa voimakkaaseen yhteyteen alakulttuurin ja radioaseman syntymisen välillä. Esim. Flink ja Minkkinen liittäivät radioaseman syntyä edeltänyttä Lepakon valtausta alakulttuurin nousuun. Toisaalta he toteavat, että »radioaseman keskeytyksen johdosta ihmisten jakautuminen aktiivisiin tekijöihin ja passiiviseen yleisöön on korostunut entisestään» (sama, s. 73). Myös Pöntinen viittaa aseman ohjelmiston kehitystä koskevassa analyysissään ajan yli tapahtuneeseen kehitykseen, joka vähentää alakulttuureihin liittyviä piirteitä aseman ohjelmistosta.

Saanemme myöhemmin tarkempia tietoja, jotka perustuvat laajempaan paikallisradioiden oh-

jelmiston kehitystä koskevaan tarkasteluun (Tampereen Yliopisto ja Liikenneministeriö ovat sopineet vuotta 1986 koskevan kartoituksensa jatkamisesta). Tässä rajoidutaan tarkastelemaan sitä tilannetta, jonka ensimmäisen aallon paikallisviestinten kehitys synnytti vuosina 1985—1986. Tältä osin näyttäisi alakulttuuriin kehitys olleen varsin selvästi kytkeyty Elmun (Elävän musiikin yhdistys) ja Radio Cityn toimintaan. Tämä oli havaittavissa myös ohjelmien sisällöstä.

Myöhempi kehitys, jossa Radio Cityn ohjelmisto on tasaantunut ja saanut vakiintuneemman formaatin (vrt. Pöntinen, käsikirjoitus), on mieluummin korostanut Helveen (op. cit.) nuorisokulttuureihin liittämää passiivisempaa seurantaa. Kulttuuria seurataan muotina. Tällaisen kehityksen ei kuitenkaan tarvitse vähentää joukkoviestimen merkitystä kulttuuristen arvojen haltuunoton välineenä. Mieluummin päinvastoin. Niin kauan kuin viestimen uskottavuus ja asema alakulttuurinsa edustajana säilyy tämä merkitys saattaa peräti korostua suoran viestinnän kustannuksella. Se saattaa myös saavuttaa laajemman yleisön tullessaan »salonkikelpoiseksi».

Valtakulttuuri ja paikallinen haltuunotto

Yllä on selvästi käynyt ilmi ettei paikallista radiotoimintaa harrastavia asemia voida pitää yhtenä homogeenisena ryhmänä. Eroja löytyy sekä taloudellisissa että funktionaalisissa lähtökohdissa. On täysin eri asia lähettää paikallista ohjelmaa Yleisradion aluetoiminnan puitteissa kun lähettää sitä oman lähettimen kautta. Urbaanin ympäristön ja taajaman välillä on myös huomattava ero. Jos lähettää ohjelmia pääkaupunkiseudun kuuntelijoille, joutuu tänään kilpailemaan kymmenkunnan muun aseman kanssa kuuntelijoista.

Pienemmillä paikkakunnilla yksityinen paikallisradio nauttii edelleen alansa monopolista. Ja ero on suuri jos asema toimii mainoksia sallivan tai ns. ei-kaupallisen toimiluvan varassa. Mainosrahoitukseen liittyy ankaria vaatimuksia vastikkeen suhteen: yleisömääriä on pidettävä korkealla. Ilman mainosrahoja tämä vaatimus ei ole ehdoton. Toisaalta toiminnan rahoituksen järjestäminen sisältää monta muuta sitoumusta.

Sivuutamme tässä alueviestinten ja paikallisviestinten väliset erot, joilla toki on merkityksen-

sä. Tässä yhteydessä oleellinen ero lienee kuitenkin uusien paikallisviestinten (ainakin toistaiseksi) itsenäinen asema lähettimen haltijoina verrattuna YLE:n alueohjelmien sidonnaisuuteen yhtiön ja sen kanavien kokonais-strategiaan. On eri asia lähettää alue-ohjelmaa kanavalla, jossa suurimman osan päivää lähetetään valtakunnallisia ohjelmia ja lähettää paikalliselle väestölle räätälöity kokonaisuus. Kaupallisille paikallisradioille on ehdoton tavoite myös yleisömäärien pitäminen korkealla.

Näistä ilmeisistä eroista huolimatta asemia on usein pyritty vertaamaan keskenään ekvivalentteina paikallisuuskäsitteen avulla. Yleisradion alueasemien uutisia on vertailtu uusien paikallisradioiden uutisiin (Järvinen 1987) ja todettu että Yleisradion aluelähetykset pysyvät paikallisissa aiheissa kun taas kaupalliset paikallisradioasemat eivät sitä tee (vrt. taulukko 3.)

kasta tutut asetelmat siirtyvät myös paikallisradiotoimintaan. (On ilmeistä että yleisönsä alakulttuurista tai marginaaleista keräävä asema on samantapaisten valtakulttuuriin sitoutumisen paineiden edessä. Kysymys on lähinnä painopisteeroista jotka kyllä voivat olla merkittäviä.)

Vertailusta ilmenee oleellinen tekijä valtakulttuuriin sidottujen paikallisten radio-asemien kilpailutilanteesta: nämä eivät kilpaile esim. Yleisradion alueohjelmien kanssa yleisöstä. Paikallisesti kilpailu yleisöstä on totaalinen. Paikallisradion on ohjelmallaan pyrittävä syrjäyttämään koko YLE:n ohjelmiston ja kaikki muut mahdolliset vaihtoehdot. Esim. ulkomaan uutisista luopuminen antaisi toisille viestimille kohtuuttoman kilpailuedun.

Jos asiaa katsotaan tästä näkökulmasta, paikallisviestinten irtaantuminen paikallisten aiheiden yksinomaisesta korostamisesta on itsestään

Taulukko 3. Kaupallisten paikallisradioiden ja Yleisradion asemien uutisten paikallisuus jutun tapahtumapaikan mukaan syksyllä 1985

	Radio Ykkönen %	Ylen aikainen %	Radio 957 %	Yle Tampere %	Radio Oikea Asema %	Yle Kuopio %	Yht. %
Ulkomaat	54	—	—	—	7	—	13
Suomi	9	—	35	5	37	3	18
Oma paikkakunta tai maakunta	37	100	54	95	33	97	61
Muu paikkakunta tai maakunta	—	—	11	—	23	—	8
Yht. (n)	100 (41)	100 (22)	100 (26)	100 (21)	100 (57)	100 (34)	100 (203)

Tässä mielessä sitoutuminen valtakulttuuriin on eräänlainen strateginen ehto. Toinen mahdollisuus on kerätä tuki tarpeeksi vahvan alakulttuurin edustajana (vrt. yllä) tai yhdistämällä monia marginaalietuja (vrt. esim. Downs 1957). Tässä tarkastelussa, joka keskittyy paikallisradiotoiminnan edellytyksiin urbaanissa ympäristössä on esimerkki valtakulttuuriin sidotusta asemasta Radio Ykkönen.

Tämä, niinkuin moni muu urbaanissa ympäristössä toimiva valtakulttuuriin sidottu paikallisradio, on omistussuhteiden kautta kytketty lehdistöön (vrt. Paikallisradiokokeilun Seurantatyöryhmä 1986). Tätä kautta lehdistön journalistii-

selvä. Yleisradion itselleen ottama tehtävä katkaa valtakunnallisena organisaationa myös paikalliset aiheet asettuu päällelleen. Paikallisradiota tulee paikallisesti käsitellä myös yleiset aiheet. Tällä on oma merkityksensä ohjelmatoiminnan muotoutumisessa. Tämä pakottaa valtakulttuuriin sidottuja asemia kulttuuristen arvojen paikalliseen haltuunottoon.

Sosiaalinen kompetenssi ja kulttuuristen arvojen paikallinen haltuunotto

Alakulttuurien osalta paikallisen haltuunoton funktionaalisuus on helppo mieltää. Myös val-

takulttuuriin sidottujen paikallisradioiden toimintaa voisi perustella tämän käsitteen avulla. Yleisesti ilmaistuna kulttuuristen arvojen paikallinen haltuunotto antaa paikallista kompetenssia käsitellä yleisiä teemoja ja tarjota paikallinen foorumi, heijastaa («kääntää») yleiset teemat paikalliselle yleisölle ja vahvistaa paikallisia käsitteellistämistapoja («identiteettiä»).

Kehittäessään kompetenssia nimenomaan yleisten teemojen alueilla, paikallisviestimet voivat osaltaan luoda edellytyksiä ylittää paikallisen rajoja. Tämän argumentin merkitys korostuu esim. Julkusen ja Sarmelan (1987) esittämän kulttuurisen kehityksen valossa, jonka mukaan kulttuurin ei-paikalliset piirteet saavat yhä enemmän merkitystä paikallisten piirteiden kustannuksella. (On kuitenkin huomattava että kehityksen tämänsuuntaisesta kulusta ei vallitse yksimielisyyttä, vrt. esim. Paasi 1984).

On korostettava että löydetty funktiot eivät selitä paikallisviestintän kehitystä saatikka sitten niiden olemassaoloa. Selitykset löytyvät muualta. Vain tietyltä osalta, esim. legitimaatioon liittyvän keskustelun kautta, paikallisen kulttuurin käsite on saattanut olla merkityksellinen paikallisviestimiin liittyvässä päätöksenteossa.

Tässä käyty funktioon liittyvä keskustelu löytää lähtökohtansa aivan muualta: pyrimme pääsemään selville siitä miten viestin käytännössä toimii/voisi toimia erilaisissa ympäristöissä, koska lähtökohtana toimineet legitimointiin liittyvät käsitykset aivan ilmeisesti eivät pidä paikkaansa, ja koska paikallisradiot silti toimivat ja (usein) voivat hyvin.

Voimme tästä näkökulmasta palata yllä esitettyyn yleiseen kulttuuristen arvojen kohdentamista kuvaavaan malliin ja miettiä miten paikallinen radioviestintä tähän sijoittuu.

Radioyhtiöiden lähtöasetelmaa voidaan tarkastaa taulukon 4 mukaisena. Yleisradion alue- ja paikallisojelman ovat eräänä mallina sille miten

paikallisradioista tulisi muodostua paikallisiin aiheisiin pidättäytyviä viestimiä. Jo perusasetelmassa tämä kaksi-ulotteinen rajoitus (paikallisuus horisontaalisena ja vertikaalisena kriteerinä, siis sekä alueellinen että ala-kulttuurimainen rajoitus) kuitenkin ylittyy.

Muun kuin paikallisuutensa kautta alakulttuuriin sitoutunut asema kytkeytyy globaaliin kulttuuriin tasoihin. (On huomattava että paikallis-identifikaatio voi omana konseptiona myös ylittää paikalliset raaminsa. Tämä voi tapahtua yhteisenä ideaalimallina, mutta myös käytännön yhteydenpidon muodossa eri paikalliskulttuurien välillä. Vrt. Heiskanen 1980.)

Lähtökohtatilanteessa havaittu sidonnaisuus joihinkin viiteryhmiin (Radio City) tai paikallisuuteen (Radio Ykkönen) näyttäisi myöhemmän kehityksen valossa hämärtyvän. Radio Ykkönen hakee kansainvälistä profiilia esim. lähettämällä BBC:n uutisia. Radio City pyrkii laajentamaan paikallista yleisöään esim. aktiivisen urheiluseurannan ja liikenne-radiotoiminnan avulla. Tämä antaa aiheen kysyä viekö kehitys molempien viestintien osalta kohti suuria yleisömmääriä yhdistävää kenttää. Taulukossa 5 asiaa esitetään urbaanin viestintäympäristön mahdollisena kehitystendenssinä. Tämä tendenssi perustuu yleisöistä käytävään taisteluun markkinoinnin ehdoilla ja edellyttää kilpailutilannetta, jossa marginaaleille perustuva strategia ei suhteellisesti kannata.

Tilanne saattaa tästä muuttua, jos kilpailutilanne ajaa joitakin asemia kohti marginaaleja ja jos vaadittava yleisö löytyy. Tähän viittaavaa erikoistumiskehitystä arvioidaan syntyvän televisiokanavien osalta (vrt. Hellman 1988, Osmo A. Wiio Uudessa Suomessa 27.10. 1988). Tietenkin julkinen ohjaus kuten toimilupaehtoihin liitetyt edellytykset saattaa myös osaltan vaikuttaa tilanteeseen esim. ehkäisemällä asemia ketjuuntumasta tms.

Erikoistumiseen suuntaava kehitys ei kuiten-

Taulukko 4. Helsingissä toimivat paikallisradioasemat kohdennettuna

		KULTTUURISET IDENTIFIKAATIOT	
		ALAKULTTUURIT	VALTAKULTTUURIT
ALUEELLINEN SIDONNAISUUS	PAIKALLINEN GLOBAALI	YLE:n ASEMAT RADIO CITY	RADIO YKKÖNEN

Taulukko 5. Urbanisen paikallisradion suuntautumistendenssi

		KULTTUURISET IDENTIFIKAATIOT	
		ALAKULTTUURIT	VALTAKULTTUURIT
ALUEELLINEN SIDONNAISUUS	PAIKALLINEN	PAIKALLISRADIOI- DEN JULKISEN LEGITIMAATION KENTTÄ	PROFESSIONAALINEN LEHTITALOIHIN KYTKETTY ASEMA
	GLOBAALI	NUORTEN MUSIIK- KIASEMA	YHTEISTEN ARVOJEN HOUKUTUSKENTTÄ

kaan ole itsestään selvä. Moni sähkömagneettisten viestinten käyttöön liittyvä jäykkyystekijä puhui sen puolesta, että markkinarahoituksen ehdoilla toimivan kanavan kannattaa profiloitua hyvin varovaisesti. Satsaus sellaisiin tekijöihin, jotka kokoavat yleisöstä suuret yhteiset kuuntelijajoukot (luotettavaksi koetut uutiset, kevyt- ja populaarimusiikki y.m.) on ollut välttämättömyys jokaiselle suurten yleisö määrin varaan rakentavalle asemalle. Myös särmäkyys on esim. Radio Cityn osalta ainakin osaksi saanut väistyä (vrt. Pöntinen, Flink ja Minkkinen 1987).

Tämän kehityksen tuomat muutokset funktioitasolla jäävät puhtaasti spekulatioiden varaan. Tähänastinen kehitys ei ole tuonut vastausta keskusteluun, jonka esilletuomat ääri vaihtoehdot ovat olleet vapaan kilpailun tuoma monimuotoisuus ja kilpailun aiheuttama kevyen viihdeohjelmiston yksipuolinen korostuminen.

Yhteenveto

Uuden kaupallisen paikallisradiotoiminnan aloittamista edeltänyt keskustelu paikallisviestinten funktioista ei onnistunut löytämään uusien asemien oleellisia funktioita urbaanisessa ympäristössä. Paikallisen kulttuurin käsite jäi suppeaksi ja ohjelmatarjonnan aihepiiriin liittynyt paikallisuuden korostus oli epärealistinen.

Paikallisten asemien funktioon liittyvä tarkastus voi kuitenkin lähteä myös laajemmasta paikallisten struktuurien dynaamiseen kehittämiseen tähtäävästä kulttuurikäsitteestä. Tällöin paikallinen kulttuuristen arvojen haltuunotto voisi olla yksi keskeinen tekijä paikallisen sosiaalisen kompetenssin kasvattamiseksi.

LÄHTEET

- Altheide, D.L. and Snow, Robert P.: Media Logic. Sage, Beverly Hills, California 1979.
- Barlow, William: Community radio in the US: the struggle for a democratic medium. In Media, Culture and Society, Sage, London, Newbury Park, Beverly Hills and New Delhi, Vol. 10 1988, pp. 81—105.
- Berglund, Sten: Review of Henry Valen: Valg og Politikk (1981). Scandinavian Political Studies 1983.
- Bourdieu, Pierre: Distinction, A Social Critique of the Judgement of Taste. (translated by Richard Nice.) Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1984 (original: La Distinction: Critique sociale du jugement. Paris 1979.)
- Byckling Timo: Citylehden lukijatutkimus, lokakuu 1986. Taloustutkimus Oy Helsinki, Turku, Tampere 1986.
- Chomsky, Noam: Language and Mind. Harcourt, Brace & World Inc., New York 1968.
- Chomsky, Noam: Language and Responsibility. The Harvester Press, Sussex 1979. (Orig. in French 1977: Dialogues avec Mitsou Ronat.)
- Cohen, Albert K.: A Theory of Subcultures. Originally published 1955. Here from Rubington, Earl and Weinberg, Martin S.: Deviance, the Interactionist Perspective. The Macmillan Company, New York 1968.
- Downs, Anthony: An Economic Theory of Democracy. Harper and Row, New York 1957.
- Erholm, Erja: Ylen Aikaisen yleisö, Radion kuuntelu pääkaupunkiseudulla 20.—26.10.1986. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja D 2/1987.
- Erholm, Erja: Radionkuuntelu päivin ja öin 17—23.8.1987. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja D 12/1987.
- Findahl, Olle and Höijer, Birgitta: Att uppfatta omvärlden genom nyhetsprogrammen.
- Finnpanel Oy, Jouni Talonen: The Public of Local Radio-stations 23.4.—29.4. 1988. Helsinki 1988.
- Flink, Jari and Minkkinen, Panu: Räikeitä sanomia, Oskulttuureista ja tyyleistä. Gaudeamus, Mänttä 1987.
- Greimas, Algirdas Julien: Strukturaalista Semantiikkaa. Gaudeamus 1980 (original French edition 1966).
- Gronow, Pekka (toim.): Sähköinen viestintä ja paikallinen kulttuuri. Valtion taidehallinnon julkaisuja no 31, Helsinki 1987.
- Heiskanen, Ilkka: Joukkoviestintä, kulttuuripolitiikka, tek-

- nologiapolitiikka. Teoksessa Mitchell, Ritva (toim.): Uusi teknologia, taiteet, taidepolitiikka. Valtiohallinnon julkaisuja No 28, Helsinki 1985.
- Heiskanen, Ilkka and Mitchell, Ritva: Lättähatuista punkkareihin: Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä. Otava, Helsinki 1985.
- Hellman, Heikki: Uustelevisiion aika? (The time of New-TV.) Hanki ja Jää Oy, Hakapaino Oy, Helsinki 1988.
- Helve, Helena: Nuorten maailmankuva, Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähion nuorista. Väitöskirja, Helsingin Yliopiston Uskontotieteen jaoston toimitteita 4, Helsinki 1987.
- Hänninen, Sakari: Valtio, ystävä vai vihollinen. Poliittikka 2/1986, ss.140—143.
- Iiskola, Peter: Utredning om när-TV i Svensk-Finland 1988. Svenska Kulturfonden. Stencil 1988.
- Julkunen, Eero and Sarmela, Matti: Information Technology and structural change in local cultures. Publications of the Finnish Commission for Unesco No. 39, Helsinki 1987.
- Järvinen, Marja: Paikallisradioiden uutiset. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu ja tutkimusosasto, Sarja B 9/1987.
- Kalkkinen, Marja-Leena: Televisioohjelmien seuraaminen 1976—1985, yhteenveto television seuraamistutkimuksista. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja B 6/1986.
- Kupla, Päivi and Ruokonen, Marianna: Kuuntelusta kontaktiin. Tutkimus vuorovaikutusviestinnästä Jyväskylän seudun paikallisradiotoiminnassa. Oy Yleisradio Ab, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja B 8/1988.
- Launonen, Ulla: Rapport om kabel-TV och när-TV i svenska Österbotten. Svenska Österbottens Landskapsförbund, stencil, Vasa 31.10.1986.
- Linz, Juan J. and Miguel, Amando de: Within-Nation Differences and Comparisons: The Eight Spains, in Merritt, Richard L. and Rokkan, Stein (ed.): Comparing Nations. The Use of Quantitative Data in Cross National Research; Yale University Press, New Haven and London 1966, pp.267—319.
- Lundby, Knut: Cultural Identity as Basis for Community Television. Paper presented at the 16th conference of the International Association for Mass Communication Research, Barcelona, July 1988.
- Lähi-TV-toiminta. Lähi-TV-työryhmän raportti, Liikenne- ministeriö, julkaisuja 29/87.
- Mitchell, Ritva (toim.): Uusi teknologia, taiteet, taidepolitiikka. Valtion taidehallinnon julkaisuja No 28, Helsinki 1985.
- Moring, Tom: Det lokales dimensioner. Paper presented to the VIII Nordic Conference for Mass Communication Research, Finland, August 1987.
- Mäntylä, Jorma: First Commercial Radio — Then Community Radio. The Case of Local Radio in Finland. Paper presented at the 16th congress of the International Association for Mass Communication Research in Barcelona July 1988.
- Nikula, Anne: Yksityisten paikallisradioiden ohjelmisto marraskuussa 1986. Suomen Paikallisradioliitto 1987.
- Oksanen, Matti: Viestintäkulttuuri, televisio ja radio. Oy Yleisradio Ab, Suunnittelu ja tutkimusosasto, Sarja B 5/1986.
- Paasi, Anssi: Alueellisen identiteetin sosiaalinen sisältö. Suomen Antropologia 2/1984.
- Paikallisradiokokeilun Seurantatutkimus. Liikenneministeriö ja Tampereen Yliopisto, tammikuu 1987.
- Paikallisradiokokeilun Seurantatyöryhmä, Liikenneministeriö, väliraportti 17.9. 1986.
- Prehn, Ole: Kommer de gode gamle dage igen? De elektroniske medier i lokal- og regionalsamfundene. Aalborg Universitetscenter, Institut for Kommunikation, Aalborg 1988.
- Pöntinen, Päivi: Radio City ensimmäisen vuoden muutokset eli vakiintuneen uutuusarvon saavuttamisen strategia. Paikallisradiation seurantaraportti (käsikirjoitus).
- Radio Cityn kuuntelijatutkimus, elokuu 1986. Kaartinen, J.P., Gallup Media, Tutkimusosasto, Helsinki 1986.
- Radio- ja Televisiokomitean IV osamietintö. Komitean ehdotukset yleisradiotoiminnan järjestelyiksi, yleisradiolaiksi ja tekniseksi radiolaiksi. Komiteamietintö 1984:7.
- Roe, Keith: Media and Social Life in Lund two years after the start of Cable Transmissions. Report No. 9, The Advent of Cable Systems in Sweden, Department of Sociology, Uppsala University 1987.
- Rokkan, Stein and Urwin, Derek W.: Economy, Territory, Identity. Politics of West European Peripheries. Sage Publications, London, Beverly Hills, New Delhi 1983.
- Rokkan, Stein and Urwin, Derek (Eds): The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism. Sage Publications, London, Beverly Hills, New Delhi 1982.
- Roos, J.P.: Elämäntapateoria ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Heikkinen, K. (toim.): Kymmenen esseettä elämäntavasta, Oy Yleisradio Ab, Lahti 1986.
- Skogerbø, Eli and Lundby, Knut: Medieutvikling, kultur og regional identitet. Rapport 1, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.
- Silvo, Ismo: Valta, kenttä ja kertomus. Televisiopolitiikan tukinnat. Väitöskirja. Yleisradiation suunnittelu- ja koulutus-toiminnan julkaisuja N:o 2. Hakapaino Oy 1988.
- Snow, Robert P.: Creating Media Culture. Sage Publications Inc. Beverly Hills 1983.
- Spitzberg, Brian H. and Cupach, William R: Interpersonal Communication Competence. Sage 1984, Beverly Hills, London, New Delhi 1984.
- Stappers, James and Hollander, Ed: Public Communication as Theoretical Perspective. In Jankowski, Nick; Prehn, Ole and Stappers, James (eds.): Community Radio and Television: Charting its Course in Europe. Sage, London (forthcoming).
- Steinbock, Dan: Kohden homo significansia. Teoksessa Mitchell, Ritva (toim.): Uusi teknologia, taiteet, taidepolitiikka. Valtion Taidehallinnon Julkaisuja No 28, Helsinki 1985.
- Tiihonen, Pertti: TVyleisön käyttäytyminen uudessa väliympäristössä. Tutkimus helsinkiläisten televisionkatselusta. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja C 4/1988.
- Tiihonen, Pertti (1988 b): Televisioyleisön käyttäytyminen kaapeli-TV-yhteisöissä. Tutkimus vaasalaisten ja närpiöläisten televisiokatselusta. Oy Yleisradio Ab, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja C5/1988.
- Tukiainen, Tuuli: Helsingin läisen televisioyhteisön ohjelmistovalintoja lokakuussa 1986. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja C 1/1987.

- Tukiainen, Tuuli (Tukiainen 1987 C): Televisioyleisön uusjako ennen kolmostelevisiota. Oy Yleisradio Ab, Helsinki, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja C 2/1988.
- Valtakunnallinen Paikallisradiotutkimus 1986. MTV:n viestintäraportteja, Helsinki, Sarja A 1/1986.
- Valtioneuvoston esittelylista 11.6. 1987. Määräaikaisten ääniyleisradiotoimilupien myöntäminen.
- Weibull, Lennart: Lokal-TV via kabel. Synen på en ny kanal bland andra medier. Mimeo 1988, forthcoming.